

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ
АКАДЕМИЯСИДА ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМНИ ТАЪМИНЛАШ СИЁСАТИ**

I БОБ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясида инклюзив таълимни таъминлаш сиёсати (кейинги ўринларда - Сиёсат) Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясида инклюзив ва адолатли таълим муҳитини таъминлаш, барча таълим олувчиларнинг сифатли таълимдан тенг ва самарали фойдаланиши учун зарур шарт-шароитларни яратиш, камситишнинг ҳар қандай шаклига йўл қўймаслик, ногиронлиги бўлган шахслар ҳамда алоҳида таълим эҳтиёжлари ёки ҳаётий вазиятларга эга таълим олувчиларни қўллаб-қувватлашнинг асосий принциплари, кафолатлари, ташкилий механизмлари ва амалга ошириш тартибини белгилайди.

2. Ушбу Сиёсат Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги, «Ногиронлиги бўлган шахсларнинг ҳуқуқлари тўғрисида»ги, «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги, «Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида»ги ҳамда «Шахсга доир маълумотлар тўғрисида»ги қонунлар, БМТнинг Ногиронлар ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенцияси, БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларининг 4-мақсади (SDG 4), Олий таълим маконида сифатни таъминлаш стандартлари ва тавсиялари (ESG) талабларини инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган.

3. Сиёсат Академияда таълим олувчилар, ходимлар, шунингдек таълим жараёнига жалб этилган мутахассисларга нисбатан татбиқ этилади.

4. Мазкур Сиёсат таълим жараёнининг барча босқичларида, жумладан, ўқишга қабул қилиш, ўқитиш, жорий, оралиқ ва якуний баҳолаш, амалиёт (стажировка), илмий-тадқиқот фаолияти, диссертацияларни тайёрлаш ва ҳимоя қилиш, академик мобиллик, таълим инфратузилмаси ҳамда рақамли таълим ресурсларидан фойдаланиш, шунингдек мурожаатларни кўриб чиқиш жараёнларида қўлланилади.

5. Сиёсатда назарда тутилган қўллаб-қувватлаш чоралари Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги, Академия Устави ва бошқа ички норматив ҳужжатларга мувофиқ амалга оширилади.

6. Ушбу Сиёсат Академияда таълим олиш, меҳнат фаолиятини амалга ошириш ва таълим жараёнида иштирок этишда тенг имкониятларни таъминлаш, шунингдек таълим жараёнида тўлиқ иштирок эта олмаган ёки қўшимча қўллаб-қувватлашга муҳтож гуруҳлар учун зарур ташкилий ва ҳуқуқий механизмларни белгилашга қаратилган.

7. Сиёсатда қуйидаги асосий тушунчалардан фойдаланилади:

инклюзив таълим — алоҳида таълим эҳтиёжлари ва индивидуал имкониятларнинг хилма-хиллигини ҳисобга олган ҳолда барча таълим

олувчилар учун таълим ташкилотларида таълим олишга бўлган тенг имкониятларни таъминлашга қаратилган;

адолатли таълим — фуқароларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳолати ва яшаш ҳудудидан қатъи назар, сифатли таълимдан тенг фойдаланиш имкониятини таъминлаш, таълимдаги ҳудудий ва ижтимоий тафовутларни қисқартириш ҳамда алоҳида эҳтиёжга эга шахсларни мақсадли қўллаб-қувватлашга асосланган таълим тизимидир;

камситиш — шахснинг муайян белгиси ёки ҳолатига кўра унинг таълим олишда бошқалар билан тенг ҳуқуқ ва имкониятлардан фойдаланишини асоссиз чеклаш, истисно қилиш ёки унга нисбатан тенг бўлмаган муносабатни юзага келтиришдир;

оқилона мослаштириш — ногиронлиги бўлган шахсларнинг бошқалар билан тенг равишда инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини амалга ошириши учун аниқ бир ҳолатда тузатишлар киритиш;

ҳаётий вазиятлар — таълим олувчининг таълим жараёнида иштирок этиши, ўқув мажбуриятларини бажариши ва таълим имкониятларидан тўлиқ фойдаланишига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган оилавий, ижтимоий, иқтисодий ва бошқа ҳолатлар мажмуи;

универсал таълим дизайни (Universal Design for Learning, UDL) — таълим олувчиларнинг турли эҳтиёжлари, имкониятлари ва ўрганиш хусусиятларини олдиндан ҳисобга олган ҳолда, таълим дастурлари, ўқитиш усуллари, ўқув материаллари, рақамли ресурслар ва баҳолаш воситаларини имкон қадар барча таълим олувчилар учун фойдаланиш мумкин бўлган ва таълим жараёнида тенг иштирок этишни таъминлайдиган тарзда лойиҳалаштириш тамойили;

етарли даражада вакилликка эга бўлмаган гуруҳлар (underrepresented groups) — Академиянинг таълим, илмий-тадқиқот ёки меҳнат фаолиятида иштироки муайян ижтимоий, иқтисодий, жисмоний, ҳудудий, институционал ёки бошқа объектив тўсиқлар таъсирида бошқа гуруҳларга нисбатан паст даражада бўлган ёхуд тегишли имкониятлардан фойдаланишда қийинчиликларга дуч келадиган шахслар гуруҳлари.

II БОБ. ПРИНЦИПЛАР

8. Академияда инклюзив таълимни таъминлашда инсон қадр-қимматини ҳурмат қилиш, тенглик, адолатлилик, шаффофлик, шахсга оид маълумотларни унинг рухсатисиз ошкор қилмаслик ҳамда таълим стандартларига риоя қилиш принципларига амал қилади.

9. Академияда шахснинг жинси, ирқи, миллати, этник келиб чиқиши, тили, ёши, соғлиғи, дини ёки эътиқоди, ижтимоий келиб чиқиши, мулкӣ ёки оилавий ҳолати, яшаш жойи, фуқаролиғи ҳамда қонунчиликда тақиқланган бошқа ҳолатлар бўйича камситишга йўл қўйилмайди.

Академия таълим олувчилар ва ходимларнинг турли ижтимоий, иқтисодий, маданий ва шахсий хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, таълим жараёнларида тенглик принципи асосида иштирок этиш имкониятларини таъминлашга қаратилган чораларни амалга оширади.

10. Академияга ходимларни ишга қабул қилиш ҳамда уларнинг касбий ривожланиши жараёнларида тенг имкониятлар таъминланишини кафолатлайди. Кадрларни танлаш ва лавозимга тайинлаш жараёнида шахснинг жинси, ижтимоий келиб чиқиши, ёши, миллати, тили, дини ёки бошқа қонунчиликда тақиқланган ҳолатларга мувофиқ асоссиз чекловлар қўйилишига йўл қўйилмайди.

11. Қонунчиликда белгиланган тартибда ўқишга қабул қилиш талаблари, таълим дастурларига қўйилган академик ҳалоллик ҳамда хавфсизлик талаблари, шунингдек оқилона ҳамда тенгликни таъминлаш мақсадида қўлланиладиган махсус чоралар камситиш ҳисобланмайди.

12. Ҳақорат қилиш, тазйиқ ўтказиш ёки бошқа усуллар билан шахснинг қадр-қимматини камситиш, психологик босим ўтказиш, шахсга доир маълумотларни қонунчиликка ҳилоф равишда ошкор этиш, шунингдек ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида мурожаат қилган шахсни ҳар қандай шаклда таъқиб қилиш тақиқланади.

Мазкур тақиқлар Академия ҳудудида, таълим жараёнида, амалиёт ва стажировкаларда, хизмат сафарларида, академик мобиллик дастурларида, шунингдек электрон почта, мессенжерлар, онлайн таълим платформалари ва Академия фаолияти билан боғлиқ ижтимоий тармоқлардаги мулоқотларга ҳам татбиқ этилади.

III БОБ. СИЁСАТНИ ЎТКАЗИШ

13. Мазкур Сиёсат Академиянинг расмий веб-сайтида, ички ахборот тизимларида эълон қилинади.

14. Янги қабул қилинган таълим олувчилар мазкур Сиёсат билан ўқув машғулотлари бошлангунга қадар, янги ишга қабул қилинган ходимлар эса хизмат (меҳнат) вазифаларини бажаришни бошлашдан олдин танишишлари мумкин.

15. Академия мазкур Сиёсат бўйича таълим олувчилар ва ходимларнинг хабардорлигини ошириш мақсадида тушунтириш ишлари, ахборот тадбирлари ва заруратга кўра ўқув машғулотларини ташкил этади.

IV БОБ. ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЎТИШ

16. Академияда ўқишга қабул қилиш талаблари, баҳолаш мезонлари, муддатлари, талаб этиладиган ҳужжатлар, маслаҳат ва қўллаб-қувватлаш хизматлари, шунингдек таълимни инклюзив муҳитга оқилона мослаштириш имкониятлари тўғрисидаги маълумотларни барча таълим олувчилар учун ўз вақтида, тўлиқ, тушунарли ва фойдаланиш имконияти таъминланган ҳолатда эълон қилинади.

17. Ногиронлиги бўлган ёки алоҳида таълим эҳтиёжларига эга номзодлар қабул жараёнида қўшимча вақт ажратиш, махсус шароитли хоналардан фойдаланиш, йирик шрифтдаги ёки электрон форматдаги материаллар, техник воситалар, ассистент, сурдотаржимон хизмати, тиббий танаффус ёки бошқа оқилона мослаштириш чоралари тақдим этилишини сўраш ҳуқуқига эга.

18. Қабул жараёнида қўлланиладиган оқилона мослаштириш чоралари қабул талаблари ва баҳолаш мезонларининг мазмунини ўзгартирмаслиги ҳамда номзодларга асоссиз устунлик бермаслиги таъминланади.

19. Академия қабул жараёнида барча номзодлар учун тенг имкониятлар ва холис баҳолаш тамойилларига амал қилади. Қабул қилиш мезонлари шахсинг жинси, ирқи, миллати, этник келиб чиқиши, тили, ногиронлиги, ижтимоий ёки иқтисодий ҳолати ва қонунчиликда назарда тутилмаган бошқа ҳолатлардан қатъи назар, фақат белгиланган қонунчиликда назарда тутилган талабларга асосида амалга оширилади.

20. Академия қабул жараёнларида номзодлар ва қабул қилинган таълим олувчилар тўғрисидаги маълумотларни гендер, ногиронлик ҳолати ва бошқа тегишли кўрсаткичлар кесимида таҳлил қилиши ҳамда инклюзивлик кўрсаткичларини баҳолаш мақсадида мониторинг олиб бориши мумкин.

21. Профессор-ўқитувчилар таълим натижалари, баҳолаш мезонлари ва ўқув топшириқлари бўйича аниқ тушунтиришлар беради, зарур ўқув материалларини ўз вақтида тақдим этади, конструктив фикр-мулоҳазалар билдириш ҳамда шахсга доир маълумотлар ошкор қилинмаслигини таъминлайди.

22. Заруратга кўра, алоҳида таълим эҳтиёжларига эга таълим олувчилар учун индивидуал академик қўллаб-қувватлаш режаси ишлаб чиқилади ва амалга оширилади.

23. Қўллаб-қувватлаш чоралари таълим дастурида белгиланган таълим натижаларига қўйилган талабларни пасайтириш, академик ҳалоллик талабларини бекор қилиш ёки таълим дастурининг мажбурий қисмларини ўзлаштиришдан автоматик равишда озод қилиш учун асос бўлмайди.

V БОБ. ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМ МУҲИТИ

24. Академияга кириш йўлаклари, ҳаракатланиш йўналишлари, ўқув хоналари, санитария хоналари, кутубхона, маъмурий хизматлар, хавфсиз

эвакуация ҳамда заруратга кўра, бошқа зарурий ташкилий чораларни босқичма-босқич амалга оширилади.

25. Ўқув материаллари мавжуд имкониятлардан келиб чиққан ҳолда, электрон ва босма шаклда, ўқиш учун қулай шрифтдан фойдаланган ҳолда тақдим этилади.

26. Академиянинг расмий веб-сайти, электрон кутубхона, онлайн хизматлар ва бошқа рақамли таълим ресурслари турли эҳтиёжларга эга таълим олувчилар учун фойдаланиш имкониятини таъминлаш мақсадида босқичма-босқич мослаштиради ва такомиллаштириб боради.

27. Фойдаланиш имкониятини таъминлаш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар, мавжуд тўсиқлар ва уларни бартараф этиш бўйича ишлар мунтазам равишда мониторинг қилиб борилади.

VI БОБ. ТАЪЛИМ ОЛУВЧИЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ВА ТЕНГ ИМКОНИАТЛАРНИ ТАЪМИНЛАШ

28. Академияда ногиронлиги бўлган шахсларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш, индивидуал эҳтиёжларини баҳолаш, зарур оқилона мослаштириш чораларини белгилаш ва мувофиқлаштириш тегишлилиги бўйича факультетлар томонидан амалга оширилади.

29. Қўллаб-қувватлаш чоралари таълим олувчининг ногиронлик тоифасидан келиб чиқиб эмас, балки унинг таълим жараёнида дуч келадиган тўсиқлар, индивидуал эҳтиёжлари ва зарур қўллаб-қувватлаш даражасини баҳолаш асосида белгиланади.

30. Заруратга кўра, таълим олувчининг индивидуал эҳтиёжларидан келиб чиқиб, унга мослаштирилган ўқув материаллари ва техник воситалар, фойдаланиш учун қулай аудитория, ассистент ёки сурдотаржимон хизмати, тиббий танаффуслар, индивидуал ўқув жадвали, масофавий иштирок этиш имконияти, зарур ҳамроҳлик хизмати, шунингдек таълим жараёнида тенг ва тўлиқ иштирок этишини таъминлашга қаратилган бошқа оқилона мослаштириш чоралари тақдим этилиши мумкин.

31. Таълим олувчининг индивидуал эҳтиёжларидан келиб чиқиб, қўллаб-қувватлаш чоралари, уларни амалга ошириш муддатлари, масъул шахслар ҳамда режани қайта кўриб чиқиш тартибини назарда тутувчи индивидуал академик қўллаб-қувватлаш режаси тузилиши мумкин.

Мазкур режага фақат қўллаб-қувватлаш чораларини белгилаш ва амалга ошириш учун зарур бўлган маълумотлар киритилади. Таълим олувчининг тиббий ва бошқа шахсга доир маълумотларини бундай зарурат мавжуд бўлмаган ҳолларда режага киритишга йўл қўйилмайди.

32. Тегишли факультетлар таълим олувчиларнинг мурожаатларини кўриб чиқади, уларнинг индивидуал эҳтиёжларини баҳолайди, оқилона мослаштириш ва қўллаб-қувватлаш чораларини мувофиқлаштиради, шунингдек ушбу чораларнинг амалга оширилиши ва самарадорлигини ҳар

йили камида бир марта мониторинг қилади. Натижаларига кўра аниқланган тизимли муаммоларни бартараф этиш бўйича тегишли чора-тадбирлар белгиланади.

33. Имтиҳон ва бошқа баҳолаш жараёнларини ўтказишда таълим олувчининг ногиронлиги ёки тасдиқланган функционал чекловлари унинг бошқа таълим олувчилар билан тенг шароитларда ўз билим, кўникма ва компетенцияларини намоён этишига тўсқинлик қилмаслиги учун зарур оқилона мослаштириш чоралари кўрилади.

34. Оқилона мослаштириш чоралари таълим дастурида белгиланган таълим натижалари, академик талаблар ва баҳолаш мезонларининг мазмуни ёки даражасини ўзгартиришга олиб келмаслиги лозим. Таълим олувчига асоссиз устунлик берувчи ёки баҳолашнинг холислиги ва академик стандартларга риоя этилишига путур етказувчи мослаштириш чораларини қўллашга йўл қўйилмайди.

35. Таълим олувчи имтиҳон ёки бошқа баҳолаш жараёни учун оқилона мослаштириш чораларини қўллаш тўғрисида имтиҳон бошланишидан олдин, тегишли чораларни ташкил этиш учун етарли муддат қолган ҳолда мурожаат қилиши лозим.

Фавқулодда ёки олдиндан кўзда тутиш имкони бўлмаган ҳолатларда кеч мурожаат қилингани уни кўриб чиқишни рад этиш учун асос бўлмайди ва бундай мурожаат имкони борица қисқа муддатда ҳал қилинади.

36. Академиядаги таълим жараёнида таълим олувчиларнинг ҳаётий вазиятлари инobatга олинади.

Ҳаётий вазиятлар таълим олувчининг таълим жараёнида иштирок этиши, ўқув мажбуриятларини бажариши ёки таълим олиш ҳуқуқидан тўлиқ фойдаланишига таъсир кўрсатувчи вақтинчалик ёки узоқ муддатли ҳолатларни қамраб олади.

37. Ҳаётий вазиятлар сифатида қуйидаги ҳолатлар эътироф этилиши мумкин:

- узоқ муддат давом этувчи касаллик ёки даволаниш жараёни;
- стационар шароитда даволаниш;
- ҳомиладорлик, туғиш ва туғишдан кейинги давр билан боғлиқ ҳолатлар;
- фарзандни, яқин қариндошни ёки парваришга муҳтож бошқа шахсни парвариш қилиш зарурати;
- яқин қариндошнинг вафоти;
- оғир ижтимоий ёки моддий шароит;
- фавқулодда вазиятлар ва уларнинг оқибатлари;
- хизмат сафари ёки хизмат вазифаларини бажариш билан боғлиқ ҳолатлар;
- таълимни меҳнат фаолияти билан бир вақтда олиб бориш билан боғлиқ объектив қийинчиликлар;

– таълим олувчининг таълим жараёнида тўлиқ ва самарали иштирок этишига объектив равишда таъсир кўрсатувчи бошқа асосланган ҳолатлар.

Ҳаётий вазиятнинг мавжудлиги қўллаб-қувватлаш чораларини автоматик равишда қўллаш учун асос ҳисобланмайди. Қўллаб-қувватлаш чоралари муайян ҳолатнинг таълим жараёнига таъсири, таълим олувчининг индивидуал эҳтиёжлари баён қилинган мурожаати асосида белгиланади.

38. Академия таълим олувчи ҳаётий вазиятларининг таълим жараёнига таъсири ҳамда мавжуд имкониятлардан келиб чиқиб, адолатли ва мутаносиб қўллаб-қувватлаш чораларини кўради.

Қўллаб-қувватлаш чоралари қуйидагиларни ўз ичига олиши мумкин:

- индивидуал ўқув режаси ёки жадвалини белгилаш;
- ўқув топшириқларини бажариш ва баҳолаш муддатларини мослаштириш;
- қўшимча академик маслаҳат ва кўмак бериш;
- заруратга кўра масофадан иштирок этиш имкониятини яратиш;
- амалиёт ёки стажировка муддатларини мослаштириш;
- қонунчилик ҳужжатларида белгиланган тартибда академик таътил бериш;

– таълим олувчининг таълим жараёнида тўлиқ ва самарали иштирок этишини таъминлашга қаратилган бошқа зарур ташкилий чораларни кўриш.

39. Қўллаб-қувватлаш чоралари заруратга кўра қайта кўриб чиқилади ва таълим олувчининг эҳтиёжлари ҳамда ҳаётий вазиятидаги ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда тегишли равишда мослаштирилиши мумкин.

40. Академия ҳаётий вазиятларга дуч келган таълим олувчиларнинг шахсга доир маълумотлари ва мурожаатларидаги маълумотларнинг қонунчиликда назарда тутилган ҳоллардан ташқари бошқа шахсларга ошкор этилишига йўл қўймайди. Мазкур маълумотлардан фақат қўллаб-қувватлаш чораларини белгилаш, ташкил этиш ва амалга ошириш учун зарур доирада фойдаланилади ҳамда улар тегишли вазифаларни бажариш учун ваколатли ходимларга тақдим этилиши мумкин.

VII БОБ. МУРОЖААТ ҚИЛИШ ВА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЧОРАЛАРИНИ БЕЛГИЛАШ ТАРТИБИ

41. Академия таълим олувчиларнинг инклюзив таълим, оқилона мослаштириш, алоҳида таълим эҳтиёжлари ва ҳаётий вазиятлар билан боғлиқ масалалар бўйича мурожаат қилиши учун очиқ, шаффоф ва барча учун фойдаланиш имконияти мавжуд бўлган механизмларни таъминлайди.

42. Таълим олувчилар қўллаб-қувватлаш чоралари бўйича мурожаатларини таълим дастури раҳбарига Академиянинг электрон ахборот тизимлари ёки девонхона орқали тақдим этишлари мумкин.

43. Мурожаатда таълим жараёнида дуч келинаётган тўсиқлар, зарур деб ҳисобланган қўллаб-қувватлаш чоралари, уларни қўллаш муддати,

шунингдек мавжуд бўлганда тегишли ҳолатларни тасдиқловчи ҳужжатлар кўрсатилиши мумкин.

Таълим олувчидан қўллаб-қувватлаш чораларини белгилаш ва амалга ошириш учун зарур бўлмаган шахсга доир, тиббий ёки бошқа маълумотларни тақдим этиш талаб қилинмайди.

44. Мурожаатлар қонунийлик, холислик, тенглик, шахсга доир маълумотларни бошқа шахсларга ошкор қилмаслик ва манфаатлар тўқнашувига йўл қўймаслик принципларига риоя этган ҳолда, қонунчиликда белгиланган муддатларда кўриб чиқилади.

45. Қўллаб-қувватлаш чораларини белгилаш тўғрисидаги қарорда қуйидагилар акс эттирилади:

- қўлланиладиган қўллаб-қувватлаш чоралари ва уларнинг амал қилиш муддати;

- қўллаб-қувватлаш чораларини амалга ошириш учун масъул шахслар;

- қўллаб-қувватлаш чораларини амалга ошириш тартиби;

- заруратга кўра, қарорни қайта кўриб чиқиш муддати ва (ёки) бунга асос бўлувчи ҳолатлар.

46. Қўллаб-қувватлаш чораларини татбиқ этишни тўлиқ ёки қисман рад этиш тўғрисидаги қарор асослантирилган бўлиши, рад этиш сабаблари кўрсатилиши ҳамда таълим олувчига тушунарли шаклда етказилиши лозим.

Таълим олувчи мурожаатни кўриб чиқиш натижасида қабул қилинган қарор, шу жумладан қўллаб-қувватлаш чораларини тўлиқ ёки қисман рад этиш, шунингдек белгиланган қўллаб-қувватлаш чораларининг мазмуни ёки уларни амалга ошириш тартиби юзасидан Академия бошлиғига ёхуд қонунчиликда белгиланган тартибда судга шикоят қилиш ҳуқуқига эга.

VIII БОБ. ЯКУНИЙ ҚОИДАЛАР

47. Ушбу Сиёсатни амалга ошириш жараёнида халқаро стандартлар, жумладан БМТнинг Ногиронлар ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенцияси, Барқарор ривожланиш мақсадлари ва олий таълим соҳасидаги инклюзивлик тамойиллари инобатга олинади.

48. Мазкур Сиёсат тасдиқланган кундан эътиборан кучга киради.

49. Сиёсат уч йилда камида бир марта, шунингдек амалдаги қонунчилик, халқаро стандартлар ёки мониторинг натижалари асосида заруратга кўра қайта кўриб чиқилади.